

Видобора В. В.

кандидат економічних наук, доцент

Одеського національного економічного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2255-0970>

Vydobora Volodymyr

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Odesa National Economic University

ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ НОВИХ ІНДУСТРІАЛЬНИХ КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

Анотація. Аналіз економічного зростання нових індустріальних країн Латинської Америки (Аргентини, Бразилії, Мексики) та аналізу динаміки основних показників функціонування їхніх економік виявив, що економічне зростання країн регіону мало циклічний характер. У колоніальний період розвиток більшості країн обмежувався материнськими країнами, які зосереджувалися виключно на видобутку корисних копалин та розвитку сільського господарства. З початку ХХ ст. відбувалося досить стрімке зростання уже незалежних країн, яке сповільнилося під впливом війн та Великої депресії. У післявоєнний період політика, спрямована на розвиток промисловості та імпортозаміщення сприяла економічному зростанню, яке через невдале економічне стратегування та управління призвело до кризи 1970–1980 рр. У наступні роки нарощування промислового потенціалу не відбулося, що як наслідок не давало стимулів до економічного зростання та загострювало залежність цих країн від світових лідерів, посилюючи їх «залежність розвитку».

Ключові слова: економічний розвиток, економічне зростання, імпортозаміщуюча індустріалізація, нові індустріальні країни, країни Латинської Америки.

Вступ та постановка проблеми. Нові індустріальні країни Латинської Америки характеризуються моделлю «наздоганяючого» розвитку та нестабільним економічним ростом, який супроводжується короткостроковими успіхами, які зрештою, без дієвої державної промислової політики, змінюються періодами спаду та дедалі більшою залежністю від світової економіки у питанні функціонування фінансового сектору, науково-технологічного прогресу та імпорту сучасних товарів і послуг. Відповідно, розуміння природи і тенденцій цих явищ є досить актуальним, зважаючи на важливість цього питання для формування політики економічного зростання країн, що розвиваються.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науковий інтерес до питання соціально-економічного розвитку та росту країн, що розвиваються, проявляла низка дослідників, проте на увагу заслуговують праці Віллела А. [1], Сфремова Д. [2], Жданової Л. [3], Зверякова М. [4], Пребіша Р. [5] та ін. Проте питання аналізу тенденцій економічного розвитку та рушійних сил економічного зростання нових індустріальних країн Латинської Америки залишилося поза увагою науковців.

Мета статті – аналіз динаміки ключових показників функціонування економік нових індустріальних країн Латинської Америки у ХХ ст.–почату ХХІ ст. та виявлення основних тенденцій економічного зростання цих країн.

Результати дослідження. Аргентина на початку минулого століття демонструвала стрімке зростання, яке тривало до 1913 р. Це зростання, найшвидше в Латинській Америці, було зумовлене експортом, особливо сільськогосподарської продукції, і супроводжувалося високими (іноземними) інвестиціями та великою імміграцією з Європи. Вражаюче зростання ВВП душу населення Аргентини у 1900–1913 рр. швидко знизилося у період 1913–1929 рр, та було спричинено насамперед відсутністю державної підтримки промисловості. Період так званої економічної депресії (1913–1919 рр.) був викликаний скороченням іноземного капіталу через грошові обмеження в Європі, посиленням неврожаєм 1914 р., і, зви-

чайно, початком Першої світової війни. З 1917 р. іноземний капітал та експорт відновилися, а ВВП швидко зроставав, особливо в обробній промисловості та будівництві.

У період 1929–1950 рр. показники зростання Аргентини були найгіршими у нашій вибірці латиноамериканських країн: ріст ВВП був негативним (-0,8%) під час Великої депресії, а на рівні 1,7% тримався у 1938–50 рр. Так, Аргентина була прототипом країни ліберального устрою і дуже постраждала від депресії, яка відрізала її ринки збуту від експорту та іноземного капіталу та звела міграцію до мінімуму. В результаті відбулися зміни в довгостроковій економічній політиці Аргентини, в якій більше уваги приділялося імпортозаміщенню та менше – стимулюванню експорту.

Проте з 1960 р. й надалі спостерігається явне зниження темпів зростання економіки Аргентини, яке тривало до 2000-их років, а після пандемії коронавірусу знов скоротилися найвищими за понад століття темпами – -9,9% на рік (рис. 1), незважаючи на те, що за перше десятиліття ХХ ст. країні вдалося стабілізувати ситуацію та досягти росту ВВП, який перевищував 10%.

За аналізований період спостерігається тренд на деіндустріалізацію національної економіки, адже скорочення частки промисловості у ВВП скоротилися з 48,3% до 23,3% або в 2,1 рази, що знову ж таки поглиблює сировинне спрямування економіки. Крім того, сукупний рівень заощаджень у ВВП Аргентини у 1960–2020 рр. теж має негативну динаміку, скоротившись у 1,6 рази з 30% до 19%, маючи деструктивний вплив на можливості інвестування в економіку та прискорення її росту.

Бразилія також пережила період швидкого зростання на початку 1990-их рр. після важливих політичних змін, що відбулися в останній чверті ХІХ ст., таких як скасування рабства та утворення республіки. Як і у випадку з Аргентиною, це зростання обумовлено експортом, заснованим на торгівлі сільськогосподарською продукцією (переважно кави, каучуку, цукру), а також програмою громадських робіт, запроваджених урядом. На від-

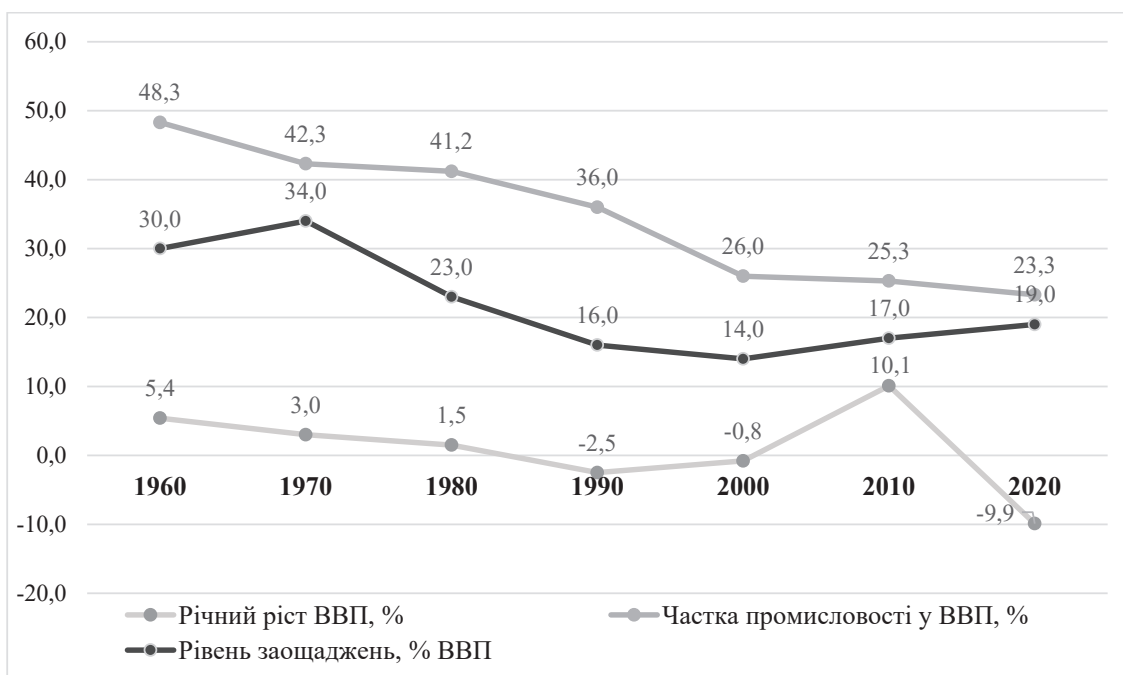

Рис. 1. Основні показники економічного зростання Аргентини у 1960–2020 рр.

Джерело: [6]

міну від Аргентини, це стало відправною точкою періоду швидкого зростання, який тривав до 1980-х років [1].

У період 1913–1950 рр. показники Бразилії були одними з найкращих у Латинській Америці. Особливо слід зазначити, що країна порівняно швидко оговталася від негативних наслідків Великої депресії. Одним із елементів, який цьому сприяв, є програма підтримки виробництва кави, яка мала певний антициклічний ефект кейнсіанського характеру. Стимулювання промисловості шляхом імпортозаміщення був свідомим вибором політики; проте промисловий сектор отримав непряму вигоду від програми підтримки кави і різних стабілізаційних програм, наприклад, захисту, запропонованого численними девальваціями обмінного курсу та тарифів на імпорт.

Хоча 1913 р. і 1929 р. характеризуються уповільненням зростання і навіть економічним спадом, протягом усього цього періоду темпи зростання Бразилії становили близько 2,5% щорічно, а кризи цих років лише ненадовго переривали цей процес.

У другій половині ХХ ст. Бразилія пережила прискорення зростання до темпів близько 4%, а період 1973–1980 рр. демонструвала ще вищі темпи росту. Зовнішні чинники вплинули на економічне зростання в Бразилії в кінці ХХ ст., однак у 1980-х, а також у 1990-х роках внутрішні політичні та політичні фактори обмежили темпи росту ВВП. Так, у 1990 р. темп росту валового внутрішнього продукту вперше за півстоліття досяг від'ємного значення: -4,4% на рік (рис. 2).

З початку ХХ ст. країні вдалося змінити негативну динаміку, посиливши ріст до 7,5% у 2010 р. Проте, вплив спалаху коронавірусної інфекції істотно вдарив по здоров'ю та зайнятості населення, принісши негативні наслідки для бразильської економіки, ріст якої у 2020 р. різко впав (річний ріст ВВП сягнув -3,9%).

Як і у випадку з Аргентиною у Бразилії набули тенденції до деіндустріалізації, хоча вона почалася на 20 років пізніше, частка промисловості у ВВП за цей період скоротилася з 28,3% до 17,7% (1,6 рази). Водночас, загаль-

ний рівень заощаджень у ВВП країни можна вважати відносно стабільним, який у період 1960–2020 рр. коливався у межах 14–21%, піку досягаючи у 1970 р., а найбільшого спаду у 2000 р. та 2020 р.

До 1910 р. зростання економіки в Мексиці було відносно швидким, але цей процес був перерваний Мексиканською революцією, а потім Великою депресією, першою реакцією на яку було проведення обмежувальної грошової політики. Зростання прискорилося в 1938–50 роках, особливо в результаті Другої світової війни, яка покращила експорт із США та туризм, а також збільшила грошові перекази від тимчасових робітників із цієї країни.

У цей період було закладено основу сучасної держави: комерційне сільське господарство та обробна промисловість ставали новими провідними галузями, а тиск на доходи як селян, так і робітників зростав. Тому економічне зростання в Мексиці було вкрай низьким протягом перших трьох-чотирьох десятиліть ХХ ст.

З середини 1930-их р. і до 1980-их р. Мексика переживала тривалий період досить стабільного зростання, який було перервано борговою кризою 1980-их років, що супроводжувалася стрімким ростом інфляції (до 26,4% у 1980 р. та 20% у 1990 р. проти 6,5% у 1970 р.) (рис. 3).

На початку 1990-их р. економіка країни зростала помірними темпами, хоча це зростання знову перервалося наприкінці 1994 р., коли вибухнула нова криза, що викликала рецесію 1995 р. У подальші десятиліття Мексика не демонструвала стрімких темпів економічного зростання (ріст ВВП коливався у діапазоні 4,9–5,2%), які стрімко скоротилися у 2020 р. (до -8,2%) у зв'язку з пандемією COVID-19.

Проте, варто відзначити, що на відміну від Аргентини та Бразилії, країна з 1960 р. навпаки була спрямована на розвиток промислового сектору економіки, а її частка у ВВП за аналізований період зросла у 1,3 рази – з 25% до 31,9%. До того ж, порівняно з іншими країнами відзначається також посилення частки валових заощаджень у ВВП, яка теж зросла у 1,25 рази до 25% у 2020 р.

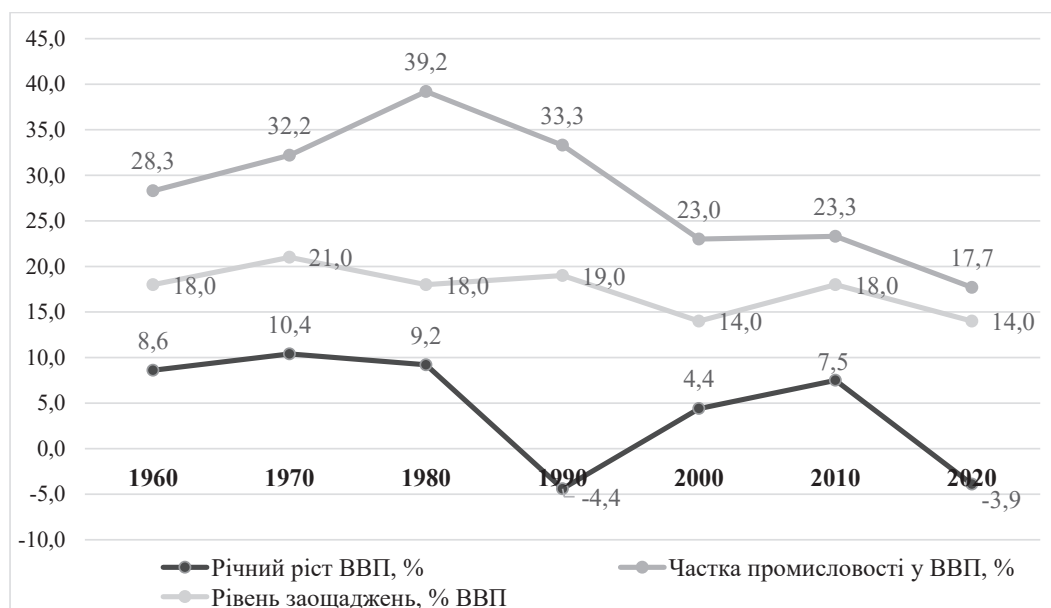

Рис. 2. Основні показники економічного зростання Бразилії у 1960–2020 рр.

Джерело: [6]

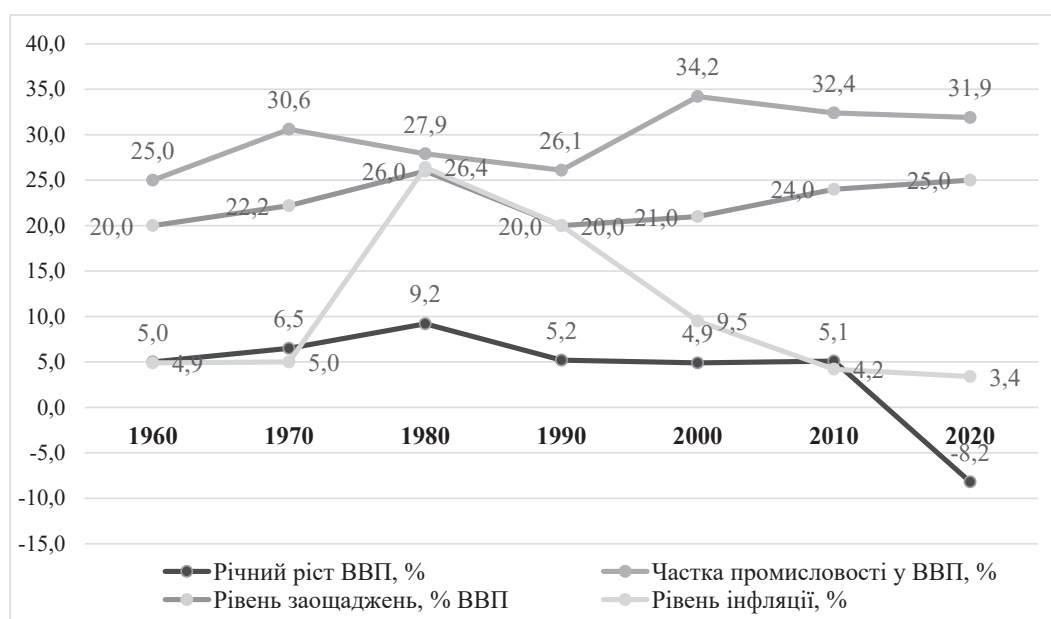

Рис. 3. Основні показники економічного зростання Мексики у 1960–2020 рр.

Джерело: [6]

Тож, хоча країнам регіону за рахунок політики індустріалізації, спрямованої на імпортозаміщення вдалося на деякий час досягти економічного зростання, «периферійні» країни все ж переоцінювали її значення й часто захоплювалися виробництвом низькотехнологічної кінцевої продукції за рахунок зниження можливостей розвитку інших видів виробництва [5]. Орієнтуючись на імпортозаміщення певних товарів, виробники хоча й виробляють нову у національному масштабі продукцію, проте не можуть забезпечити виробництво товарів і послуг, нових та конкурентних у глобальному відношенні. У таких країнах після нетривалого швидкого зростання відбувалося значне зростання імпорту (машинне обладнання та інших засобів виробництва) на тлі низького експорту високотех-

нологічної продукції; збільшення зовнішнього державного боргу; зростання дефіциту бюджету та рівня інфляції, що виникли через збільшення державних витрат на підтримку промисловості; слабка конкурентоспроможність товарів, захищених державою, на світовому ринку. Тому через нестачу капіталу, технологій, інфляційний тиск та нерівноправну торгівлю вони потрапляють у залежність від розвинутих країн [2, с. 25].

Висновки. Історичний огляд та аналіз динаміки основних показників економіки нових індустріальних країн Латинської Америки дозволив встановити, що вони мали характер «залежного розвитку» або «периферійного капіталізму», який забезпечує лише нетривалий період швидкого зростання, що далі супроводжується затяжним застоєм та

загостренням кризових явищ. Це спричинено недостатнім індустріальним розвитком та примітивізацією економіки та нарощуванням сировинного експорту. Як наслідок, ці країни в умовах глобального капіталізму підпадають під відносини підпорядкування розвинутих країнам, що проявля-

ється у зведенні їх національного виробництва до кількох експортних галузей, переважно пристосованих до потреб провідних економічних країн, а також у трансформації соціальної структури суспільства, формуючи компрадорську буржуазію та ринок дешевої робочої сили.

Список використаних джерел:

1. Villela A.V., Suzigan W. Government Policy and the Economic Growth of Brazil, 1889–1945. *Brazilian Economic Studies*. Rio de Janeiro : IPEA/INPES, 1977. No. 3.
2. Сфремов Д.П. Периферійний капіталізм: сутність та українська специфіка. *Вчені записки*. Київ : КНЕУ, 2009. Вип. 11. С. 20–25.
3. Жданова Л.Л. Периферійний капіталізм и его специфика в современной Украине. *Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки* : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (16-17 квітня 2020 р). Частина 1. Дніпро : НМетАУ, 2020. С. 73–77.
4. Зверяков М.І. Економічний розвиток в епоху становлення «цифрового капіталізму». *Економіка України*. 2020. № 8. С. 3–23.
5. Prebisch R. Capitalismo periférico: crisis y transformación. *Sección de Obras de Economía*. 1981. 342 p.
6. The World Bank. 2022. URL: <https://data.worldbank.org/indicator>

References:

1. Villela A. V., Suzigan W. (1977) Government Policy and the Economic Growth of Brazil, 1889-1945. *Brazilian Economic Studies*. Rio de Janeiro: IPEA/INPES, no. 3.
2. Iefremov D. P. (2009) Peryferiinyi kapitalizm: sutnist ta ukrainska spetsyfika [Peripheral capitalism: essence and Ukrainian specificity]. *Vcheni zapysky*. Kyiv: KNEU, vol. 11, pp. 20–25.
3. Zhdanova L. L. (2020) Periferiynyy kapitalizm i yego spetsyfika v sovremennoy Ukraine [Peripheral capitalism and ego specifics in modern Ukraine]. *Aktualni problemy sotsialno-ekonomichnykh system v umovakh transformatsiinoi ekonomiky: materialy VI Vseukrainskoi nauково-praktychnoi konferentsii* (16-17 kvitnia 2020), ch. 1. Dnipro: NmetAU, pp. 73–77.
4. Zvieriakov M. I. (2020) Ekonomichnyi rozvytok v epokhu stanovlennia "tsyfrovoho kapitalizmu" [Economic development in the era of the formation of "digital capitalism"]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 8, pp. 3–23.
5. Prebisch R. (1981) Capitalismo periférico: crisis y transformación. *Sección de Obras de Economía*. 342 p.
6. The World Bank (2022). Available at: <https://data.worldbank.org/indicator>

ECONOMIC GROWTH TRENDS OF THE NEWLY INDUSTRIAL COUNTRIES OF LATIN AMERICA

Summary. The analysis of the economic growth of the new industrialized countries of Latin America (Argentina, Brazil, Mexico) and the analysis of the dynamics of the main indicators of the functioning of their economies is carried out in the article. He found that the economic growth of the countries of the region had a cyclical nature. During the colonial period, the development of most countries was limited to the mother countries, which focused exclusively on mining and agricultural development. Since the beginning of the 20th century there was a rather rapid growth of already independent countries, which slowed down under the influence of wars and the Great Depression. In the post-war period, the policy aimed at the development of industry and import substitution contributed to economic growth, which due to a number of problems (high growth in the import of machinery and equipment against the background of low export of products; the external public debt that grew due to the influx of foreign investments; import substitution had a weak effect on production means of production and affected mainly light industry; budget deficit and high inflation, which arose due to the growth of government expenditures to support industry; weak competitiveness of goods protected by the state on the world market), as well as unsuccessful economic strategizing and management led to the crisis of 1970–1980. It are founded, that in the following years in the new industrialized countries of Latin America the policy is replaced by a liberal foreign policy. Nevertheless, there was no increase in industrial potential, which as a result gave moderate incentives to economic growth and was occasionally accompanied by news recessions, the last of which was caused by the impact of the coronavirus pandemic in. The dynamics of the main economic indicators of the newly industrialized countries of Latin America made it possible to establish that the trends of economic growth are contradictory and have a cyclical nature of constant crises and attempts at growth, which was exacerbated under the influence of "peripheral capitalism".

Key words: economic development, economic growth, import-substituting industrialization, new industrialized countries, Latin American countries.